

Een zeer Duits syndroom

Columns - 11 september 2023 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

‘Schönbaum? Ben jij dan ook Joods?’ Mijn collega uit de andere kamer stak zijn hoofd opvallend enthousiast tussen de deur. Hij had gehoord hoe ik aan de telefoon een tafel in een Berlijns restaurant had gereserveerd, en om het spellen van het Nederlandse ‘Schoonenboom’ voor de kelner niet te complex te maken, had ik mijn naam in het Duits vertaald. Een kleine aanpassing, maar het gaf mij blijkbaar een compleet andere uitstraling.

‘Nee, jammer genoeg niet’, zei ik tegen de collega, ‘dat zou mijn leven hier vast makkelijker maken’. De man, die zelf uit Israël kwam, keek me daarop verwonderd aan, en ik begreep dat mijn ironie net even te kort door de bocht was gegaan. Want hoezo ‘makkelijker’? De rapporten over oud en nieuw antisemitisme zijn reëel, en de collega had me zelf toch ook wel eens over zijn negatieve ervaringen verteld.

Gelukkig kon ik mijn opmerking uitleggen met het voorbeeld van een Duits auteur, die ik ooit eens in een café had gesproken. De auteur worstelde met lage oplagecijfers, maar voor zijn nieuwste boek had hij de naam van zijn Joodse vrouw aangenomen, vertelde hij me destijds: ‘Dat maakt me misschien interessanter’, zei hij met een haast verontschuldigende grijns. Ik weet niet of de nieuwe naam hem inderdaad succes heeft gebracht, maar ik moet de laatste tijd wel aan zijn vreemde strategie denken.

Want steeds weer komen er nieuwe schandalen aan het licht over Duitse publicisten die zich een Joodse identiteit aanmeten die ze niet hebben. De meest recente is die rond de jonge auteur Fabian Wolff, die naam heeft gemaakt als criticus van zowel Israël als van Duitse antisemitisme-debatten. Hij legde daarbij expliciet de nadruk op zijn eigen ‘Joods-zijn’. Nu blijkt dat Wolff dat niet is: hij dácht dat zijn overgrootmoeder Joods was, maar bij nader onderzoek bleek dat niet het geval.

Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland

Wolff deed zijn bekentenis zelf, maar er zijn de afgelopen jaren meerdere bekende

'Joodse' personen door media als 'oplichters' ontmaskerd. In 2018 onthulde Der Spiegel dat de voorzitter van de Joodse gemeenschap in Pinneberg Wolfgang Seibert, die een graag geziene gast in de media was, niet Joods is. Het blad deed hetzelfde bij historica Marie Sophie Hingst, die bekend was geworden vanwege haar weblog over haar Joodse identiteit; Hingst had zelfs Holocaust-slachtoffers uit haar eigen familie bedacht.

Een dergelijke leugen is op zichzelf niet typisch Duits. In de Verenigde Staten zijn meerdere schandalen geweest rond personen die zich voordeden als Afro- of inheems-Amerikaans. De identiteit van een etnische minderheid met een beladen geschiedenis blijkt publieke bekendheid op te kunnen leveren, juist ook omdat die personen gevoelige thema's kunnen aanspreken - en in Duitsland treedt dit fenomeen vooral op rond een Joodse identiteit.

Deze leugen heeft zelfs een naam: het Wilkomirski-syndroom

Deze leugen heeft zelfs een naam, las ik in Der Tagesspiegel: het Wilkomirski-syndroom, genoemd naar een bekende publicist met een gelogen Joodse identiteit uit de jaren 1990. Extreme gevallen zijn het, die vast iets zeggen over de mentale gesteldheid van de personen. Maar volgens de Berlijns-Amerikaanse auteur Deborah Feldman, die in 2012 bekend werd met haar boek 'Onorthodox', vertellen ze toch ook wat over het hedendaagse Duitsland.

'Jodenfetisjisme', zo luidt de harde titel van Feldmans nieuwe boek. In een Spiegel-interview brengt ze de verzonnen identiteiten in verbinding met een 'dwangmatige verhouding' die in Duitsland tegenover Joden zou bestaan, ter compensatie van de enorme historische schuld die het land heeft. Volgens haar kan 'het Jodendom in Duitsland' daardoor, meer dan in Amerika, 'een identiteitsvormende performance' worden, die negatieve, maar ook positieve aspecten met zich mee kan brengen. In New York had haar uitgever haar aangeraden haar Joodse naam te veranderen, maar in Duitsland bleek haar naam 'precies goed'.

Typisch Duits lijkt me echter ook de keiharde reactie die op de uiteindelijke onthulling van een valse identiteit volgt. Wolff wordt nu, uitgerekend in diezelfde media die hem eerst op een voetstuk plaatsten, publiekelijk aan de schandpaal genageld; Marie Sophie Hingst pleegde zelfmoord na de onthulling van haar bedrog in 2018.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/56446/een-zeer-duits-syndroom>